

VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM

VKI szempontú monitorozás Magyarországon

Zagyva Andrea

andrea.zagyva@vm.gov.hu

Vízgyűjtő-gazdálkodási és Vízügyi Főosztály

Felszíni vizes monitoring-rendszer

- **1960-as évek-2005:** a monitoring-hálózat a közepes-nagy méretű folyókat, és a fontosabb tavakat vizsgálta
- **Mintavételi helyek:** 495 (OT: 150, RT: 90, L: 255)
  - ◆ **Komponensek és gyakoriságok:**
    - ❖ **Fiziko-kémiai elemek (6-26/év)**
      - Oxigén-háztartás (oxigéntel., old.oxigén, BOI, KOI, TOC)
      - Tápanyagforgalmi mutatók (össz-P, PO₄, NH₄, NO₂, NO₃)
      - Mikrobiológiai mutatók
      - Mikroszennyezők & toxicitás, radioaktivitás
      - Egyéb mutatók (hőmérséklet, pH, vezetőképesség, átlátszóság, zavarosság, lúgosság, keménység, anionok, kationok, lebegőanyagok)
    - ❖ **Biológiai elemek:**
      - Fitoplankton (taxon-összetétel, egyedsűrűség, s-index, 26/év)
      - a-klorofill (26/év)
      - Makrogerinctelenek (2001-től: taxon-összetétel, BMWP/ASPT, 2/év)
      - **Fitobentosz**
      - **Makrofita**
      - **Halak**
  - ◆ **Minősítés:** 5 osztályos minősítés az MSZ 12749 szerint

Az ország egyes régióinak kutatási eredményei alapján

Integrálja az EU
országok elmúlt 25
éves tapasztalatát

EU Víz Keretirányelv 2000. december 22.

Veszélyes anyagok
kibocsátása

Települési
szennyvíz-
elhelyezés

Ivóvíz irányelv

Fürdővíz irányelv

Természetvédelem
(NATURA 2000)

Mezőgazd.
nitrátszennyezés
elleni védelem

Árvíz irányelv

Felszín alatti vizek védelme

Kihívások a VKI bevezetésével kapcsolatban

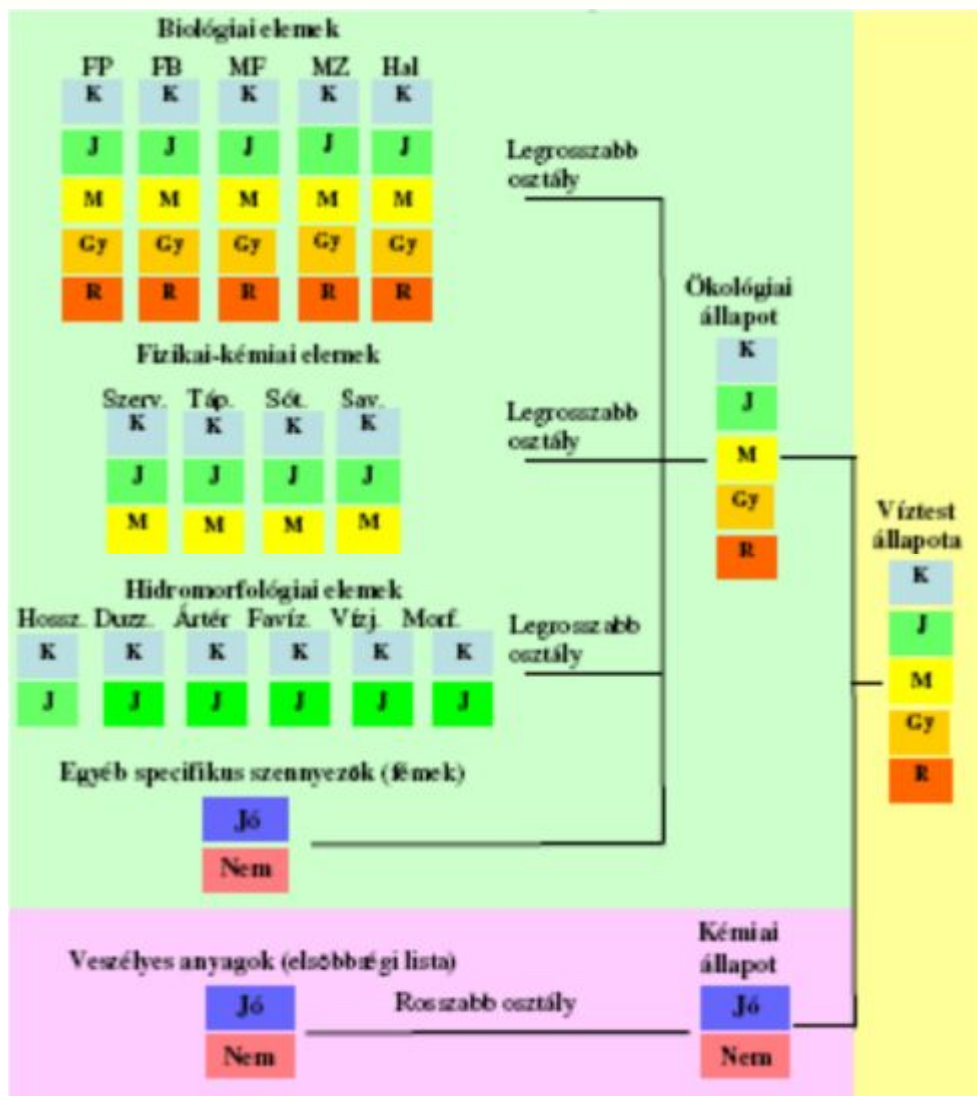
- Új integrált szemléletmód
- Víztest- és vízgyűjtő szintű értékelés
- Célkitűzés: jó ökológiai és kémiai állapot
- Ökológiai minősítés: új követelményrendszer: 5 élőlénycsoport mint biológiai minősítő elem, fiziko-kémiai, kémiai és hidromorfológiai minősítő elem
- Típus-specifikus, terhelésre érzékeny, 5 osztályos minősítési rendszer kidolgozása
- Megvalósítás a VKI előírásai szerint, a EU Bizottság Közös Végrehajtási Stratégia keretében kidolgozott Utmutatók figyelembevételével
- Biológiai értékelő rendszerek nemzetközi interkalibrációja ökorégióként
- Eltérő módszerek (korábbi-új VKI szerinti módszerek összehasonlíthatóságának korlátai, alap-származtatott adatok)
- Korábbi minősítés alapja: kvalitatív, szemi-kvalitatív adatok, kevés kvantitatív adat
- Háttérinformációk gyűjtése, értékelése a komplex ökológiai minősítéshez
- Statisztikailag értékelhető adatmennyiség szükséges az eredmények megfelelő megbízhatóságának és pontosságának biztosításához, az intézkedések tervezéséhez

A VKI szerinti ökológiai minősítési rendszer alapja

- Módszertan kidolgozása (térben és időben reprezentatív mintavétel, feldolgozás, kiértékelés-minősítés)
- Alapadatok gyűjtése (mennyiségi adatok az 5 élőlénycsoportra, élőhely jellemzői, releváns hidromorfológiai, fiziko-kémiai adatok)
- Referencia-helyek kijelölése
- Referencia-feltételek meghatározása, EQR alapú minősítés (komponensenként, víztípusonként, 5 osztályos minősítési rendszerben)

A víztestek állapotának jellemzése

Megfelelő megbízhatóság és pontosság elérése

- A helyes osztályba-sorolásnak, a monitoring megbízhatóságának, pontosságának alapja a módszerek megbízhatósága, pontossága (www.ospar.org); FAME (www.fame.boku.ac.at); AQEM (www.aqem.de); STAR (www.eu-star.at); ECOFRAME (Contact Brian Moss, Liverpool University UK); CEN (<http://www.cenom.be/cenom/index.htm>)]
- **Hiba forrásai:**
  - Térbeli és időbeli (hosszútávú, évek közötti, évszakos) változások
  - Rendkívüli természeti körülmények okozta változások („rossz” hónap, „rossz” év)
  - Random változások
  - Eszközök hibája
  - Emberi hiba
- **A domináns hibaforrások meghatározása szükséges** minden monitoring-programra (mintavételi program ismételése, korábbi adatok, szimuláció)
- A biológiai paraméterek egy részénél természetes a fluktuáció, a kémiai elemeknél fontosabb a megfelelő megbízhatósági szint statisztikai meghatározása (percentilis)

Megfelelő megbízhatóság és pontosság elérése

- **Térbeli eltérések kezelése:** reprezentatív mintavételi hely kiválasztása, mintavételi időszak, módszer, válogatás, határozási szint precíz megfogalmazása, továbbképzések, minőségi kontroll (minőségbiztosítás)
- **Megbízhatóság és pontosság becslése:**
  - %-san megadva minden osztályra: mekkora a valószínűsége, hogy jó osztályba lett besorolva?
  - a minőségi osztályok EQR határértékeivel, ill. a 95 és 25 percentilis értékekkel számol
  - a monitoring-eredmények bizonytalanságát növeli, hogy az értékek többsége az osztályhatárok közelébe esik (a kiváló, rossz elkülönül, a jó-közepes határ probléma)
  - terhelésre érzékeny indikatív paraméterek kombinációjával csökken a rossz osztálybasorolás kockázata (5-külön 30%-os, kombinálva 13%-os hiba)

Átmeneti monitoring rendszer

- **2005-2006:** hiányzó és VKI követelményeinek megfelelő ökológiai adatok gyűjtése a kockázatos és lehetséges kockázatos víztestekről, különösen a kis vízfolyások esetében; módszertani továbbképzések (fitoplankton, fitobentosz, makrofita, makrogerinctelenek)
  - **Komponensek és gyakoriságok:**
    - ❖ **Fiziko-kémiai elemek (12/év)**
      - Oxigén-háztartás (oxigéntel., old.oxigén, BOI, KOI, TOC)
      - Tápanyagforgalmi mutatók (össz-P, PO₄, NH₄, NO₂, NO₃)
      - Specifikus elsőbbségi és nem elsőbbségi szennyezőanyagok
      - Egyéb mutatók (hőmérséklet, pH, vezetőképesség, átlátszóság, zavarosság, lúgosság, keménység, anionok, kationok, lebegőanyagok)
    - ❖ **Biológiai elemek:**
      - Fitoplankton, a-klorofill (6/év)
      - Makrogerinctelenek (2/év)
      - Fitobentosz (2/év)
      - Makrofita
      - Halak
- az EcoSurv projekt (2005) adatai

VKI monitoring rendszer

Felszíni vizek ökológiai és kémiai állapotának monitoringja: átfogó képet adjon az ökológiai és kémiai állapotról, valamint tegye lehetővé a víztestek öt osztályba sorolását

Háromszintű monitoring rendszer a kockázat elemzés alapján:

- feltáró monitoring (hatásvizsgálat kiegészítésére)
- operatív monitoring (intézkedési programok hatékonyságának ellenőrzésére)
- vizsgálati monitoring (bármely érték túllépésének oka ismeretlen, balesetek stb.)

VKI szempontok a monitoring program tervezéséhez

■ Feltáró monitoring (V. Melléklet)

- A víztestek minősítéséhez szükséges információ biztosítása
- A vizek állapotának átfogó bemutatása
- Hatáselemzés igazolása, kiegészítése
- Későbbi monitoring programok eredményes és hatékony tervezése
- A hosszú távú természetes és antropogén hatások okozta állapotváltozások (trendek) kimutatása,
- Határszelvények vizsgálata
- A nemzetközi információcseréhez (77/795/EEC) kapcsolódó monitoring program

- Legalább egyszer végre kell hajtani egy vízgyűjtő gazdálkodási terv időtartama alatt (6 év)

Mintavételi helyek kiválasztása

- EU-Irányelvek: Ivóvíz, Halas vizek, Natura 2000, Fürdővíz, Nitrát, Információcsere
- 2500 km² -nél nagyobb vízgyűjtőjű víztestek ($93000\text{km}^2/2500=37$ db)
- Nemzetközi interkalibráció
- Kétoldalú nemzetközi és határvízi egyezmények szerinti monitoring
- Referencia-helyek
- Speciális monitoring
  - Szigetköz, Dráva, Kiskörei-víztározó, Balaton, Velencei-tó

Speciális monitoring

- A VKI követelményein kívül nemzeti érdekből szükséges monitoring programok

- Balaton és nagy tavaink
- Dráva
- Szigetköz/Felső-Duna

A VKI követelményein kívül eső minőségi elemek vizsgálata – ahol indokolt

- mikrobiológiai paraméterek
- zooplankton

VKI szempontok a monitoring program tervezéséhez

■ Operatív monitoring (V. Melléklet)

- Kockázatos besorolású víztestek állapotának ellenőrzése, minősítése
- Az intézkedési programok előkészítése a kockázatoság okainak tisztázásával, illetve az egyes emberi beavatkozások hatásainak pontosításával
- Intézkedési programok hatékonyságának ellenőrzése

A programot a vízgyűjtő gazdálkodási terv érvényességi időtartama alatt módosítani lehet

■ Mintavételi helyek:

- az összes „kockázatos” víztesten
- az összes víztesten, ahol elsőbbségi anyagok kibocsátása van
- a monitoring helyek számának biztosítani kell a
  - Pontforrások
  - Diffúz források
  - Hidromorfológiai beavatkozások hatásának megállapítását

A VKI megengedi a víztestek csoportosítását

azonos típus

hasonló terhelés

a terheléssel szembeni hasonló érzékenység esetében

■ A kockázat-elemzés felülvizsgálatának eredményeire alapozva:

kémiai és biológiai adatok (pontszerű szennyezőforrások; szerves kockázat: BOI, KOI, makrogerinctelen indexek, minősítés; tápanyag kockázat: ö-N, ö-P, fitoplankton, klo-a; veszélyes anyagok kockázat: 2005-2006 felmérés eredményei)

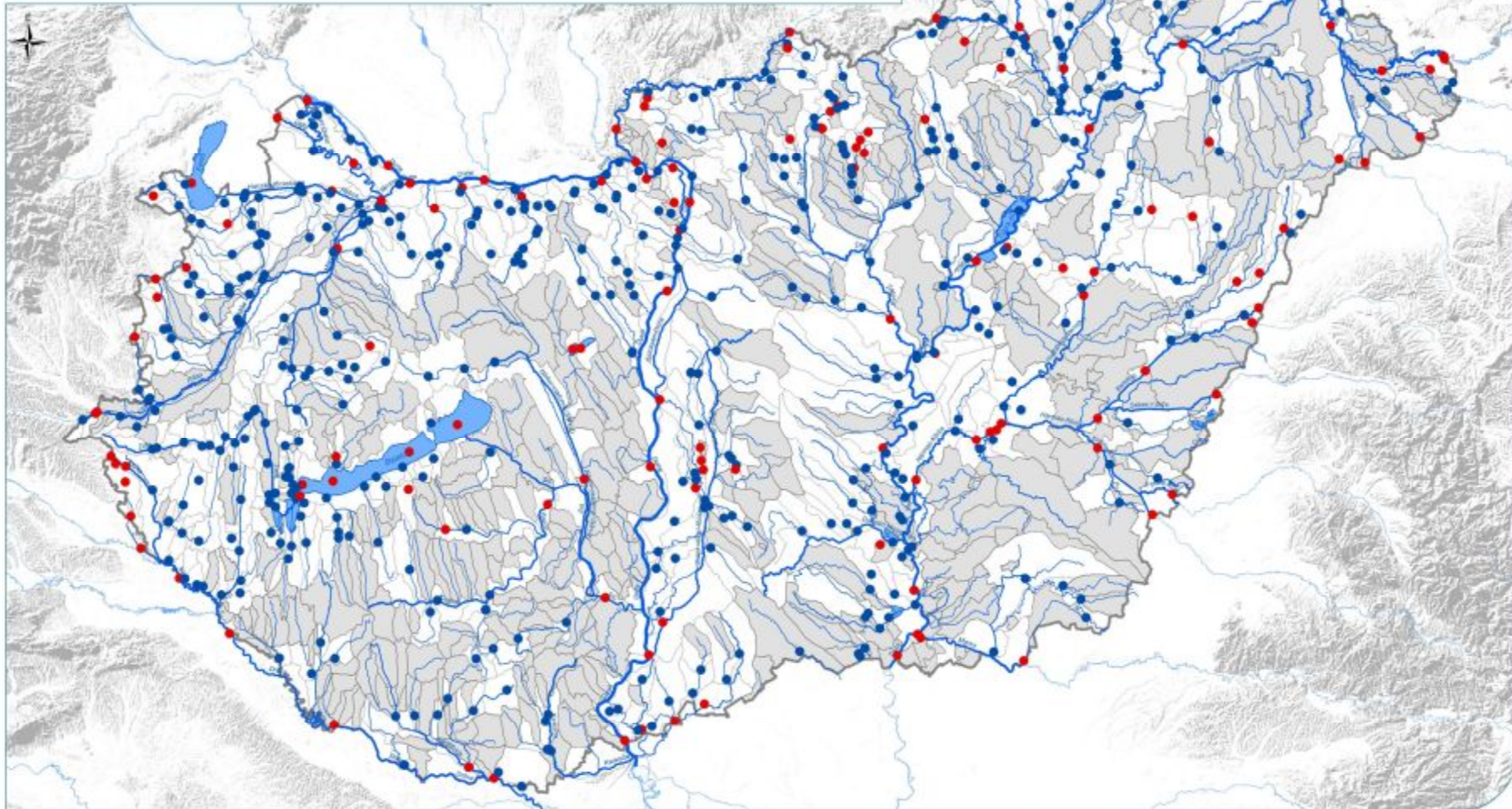
VKI MONITORING JELENTÉS:

(2007. ÁPRILISBAN MEGKÜLDVE AZ EU-NAK)

- „Óvatos” hosszú távú jelentési kötelezettség felvállalása
- VKI kötelező előírásai (pl. gyakoriság)
- Egységes alprogram kritériumok
- Területi szervek „vállalásai” alapján

31/2004. (XII. 30.) KvVM rendelet tartalmazza részletesen

Jelmagyarázat

— országhatár	□ a vízgyűjtőn van monitoring pont	Felszíni monitoring pontok
□ a vízgyűjtőn nincs monitoring pont	● feltáró	
	● operatív	

0 9 18 27 36 km

VKI monitoring programok, alprogramok (VGT adatok)

Feltáró monitoring (surveillance) programok: 2 db

Tavak: **HUSWPS_1LW** (21 hely)

Folyók: **HUSWPSW_1RW** (126 hely)

Operatív monitoring programok: 8 db

Tavak: **HUSWPO_1LWNO** (Tápanyag- és szerves anyag kockázat)
HUSWPO_1LWHM (Hidro-morfológiai kockázat)
(*összesen 36 helyen, 28 víztesten*)

Folyók: **HUSWPO_1RWPS** (Veszélyes anyag kockázat)
HUSWPO_1RWNO (Tápanyag- és szerves anyag kockázat)
HUSWPO_1RWHM (Hosszirányú átjárhatóság akadályozása)
HUSWPO_2RWHM (Völgyzárógátas átfolyásos tározók,
duzzasztás, vízgazdálkodás)
HUSWPO_3RWHM (Keresztszelvény menti elváltozások,
szabályozás)
HUSWPO_4RWHM (Kotrás, burkolat)
(*összesen 470 helyen, 390 víztesten*)

Monitoring vizsgálati helyek összes száma:

561 db (442 víztest- 869 víztestből) folyóvíz,

59 db (43 víztest- 213 víztestből) állóvíz

Vizsgálati monitoring programok: csak az elve

Feltáró monitoring, komponensek és gyakoriságok

Feltáró monitoring					
Komponensek	Gyakoriság				
Biológiai elemek	<u>Folyók (HUSWPS 1RW alprogram)</u>	Folyók-referencia helyek	Folyók-IC helyek	<u>Tavak (HUSWPS 1LW alprogram)</u>	Tavak-referencia helyek
Fitoplankton	releváns folyó típusok: 4/év	9/év	releváns folyó típusok: 4/év	6/év vegetációs periódusban	9/év
Fitobentosz	2/év (kivétel a releváns folyótípusok, ahol fitoplankton vizsg. van)	3/év	2/év	1/év	2/év
Makrofita	releváns folyó típusok: 1/év	2/év	releváns folyó típusok: 1/év	2/év	2/év
Makrogerinctelen	2/év	3/év	3/év	1/év	2/év
Halak	1/6év	1/6év	1/év	1/év	1/év
Fiziko-kémiai komponensek (alapkémia)	Folyók	Folyók-referencia helyek	Folyók-IC helyek	Tavak	Tavak-referencia helyek
Oxigén-háztartási mutatók	12/év	12/év	12/év	12/év	12/év
Általános mutatók: anionok, kationok, keménység, lúgosság, összes oldott anyag	4/év a fitoplankton mintavétellel párhuzamosan	9/év a fitoplankton mintavétellel párhuzamosan	9/év a fitoplankton mintavétellel párhuzamosan	4/év a fitoplankton mintavétellel párhuzamosan	9/év a fitoplankton mintavétellel párhuzamosan
Elsőbbségi anyagok, egyéb veszélyes anyagok	12/egyszer minden 6 évben	12/egyszer minden 6 évben	12/egyszer minden 6 évben	12/egyszer minden 6 évben	12/egyszer minden 6 évben
Hidrológia Morfológia Folytonosság	Évente 365 6 évente 1 6 évente 1	Évente 365 6 évente 1 6 évente 1	Évente 365 6 évente 1 6 évente 1	Évente 365 6 évente 1 -	Évente 365 6 évente 1 -

Operatív monitoring, komponensek és gyakoriságok

Operatív monitoring			
Kockázati típus	Komponensek	Gyakoriság	
Tápanyag- és szervesanyag miatt bizonytalan helyzetű víztestek Hidrológia: 3 évente 4	Fiziko-kémiai komponensek	Folyók ((HUSWPO_1RWNO alprogram)	Tavak (HUSWPO_1LWNO alprogram)
	Oxigén-háztartás és tápanyagforgalmi mutatók	3 évente 4	3 évente 4
	Anionok, kationok, összes oldott szerves anyag	3 évente 4	3 évente 4
	Biológiai elemek	Folyók (HUSWPO_1RWNO alprogram)	Tavak (HUSWPO_1LWNO alprogram)
	Fitoplankton	releváns folyó típusok: 4/év	4/év
	Fitobentosz	1/év (kivétel a releváns folyótípusok, ahol fitoplankton vizsg. van)	nincs vizsg.
	Makrofita	nincs vizsg.	1/év
	Makrogerinctelenek	1/év: márc-ápr kisvízfolyások, aug-szept közepes és nagy folyók	nincs vizsg.
Veszélyes anyag miatt bizonytalan helyzetű víztestek Hidrológia: 3 évente 12	Fiziko-kémiai komponensek	Folyók (HUSWPO_1RWPS alprogram)	Tavak
	Elsőbbségi szennyezőanyagok a 33-as listáról	12/év, csak a határértéket meghaladó szennyező anyagokra	nincs alprogram
	Biológiai elemek	Folyók (HUSWPO_1RWPS alprogram)	Tavak
	Makrogerinctelenek	2/év	nincs alprogram
Hidro-morfológiai beavatkozások miatt bizonytalan helyzetű víztestek Hidrológia: 3 évente 4 Morfológia, Folytonosság: 6 évente 1	Fiziko-kémiai komponensek	Folyók	Tavak
	Oxigén-háztartás és tápanyagforgalmi mutatók	a biológiai mintavétellel párhuzamosan: 4/év	a biológiai mintavétellel párhuzamosan: 4/év
	Biológiai elemek	Folyók	Tavak
	Hosszirányú átjárhatóság akadályozása	<u>HUSWPO_1RWHM</u> : Halak: 1/év	<u>HUSWPO_1LWHM</u> : Fitoplankton: 4/év, fitobentosz: 1/év, Makrofita: 1/év, Makrogerinctelenek: 1/év
	Völgyzárógátas átfolyásos tározók, duzzasztás, vízgazdálkodás	<u>HUSWPO_2RWHM</u> : Fitoplankton: 4/év, fitobentosz: 1/év	
	Keresztszelvény menti elváltozások, szabályozás	<u>HUSWPO_3RWHM</u> : Makrogerinctelenek:1/év, Halak: 1/év	
	Kotrás, burkolat	<u>HUSWPO_4RWHM</u> : Makrofita: 1/év, Makrogerinctelenek: 1/év	

**EU Irányelvek hazai végrehajtása....
mindenki küzd valamivel**

Nincs más út, csak az, ha keressük az együttműködés lehetőségeit, és a közös megoldásokat.
Ha összefogunk, és mindenki a maga területén szakmailag és emberileg megteszi, amit tud, meg lesz a munkánk eredménye :)

